

GAZETA GMINNA

Organ urzędowy Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Krakowie

Nr. 6.

25-go listopada 1937.

כ"א כסלו, תרצ"ח

Rok I.

Obchód Święta Niepodległości w Krakowie.

Tegoroczne Święto Niepodległości obchodził Kraków — szczególnie uroczystie. Już w przeddzień Święta miasto udekorowane było flagami o barwach państwowych i miejskich.

W godzinach południowych, młodzież szkół krakowskich zebrała się w Rynku Głównym, skąd podażyła na Wawel, by złożyć hołd Twórcy Niepodległości Marszałkowi Piłsudskiemu. Wieczorem złożyli hołd u trumny Marszałka wojsko, przedstawiciele Władz i społeczeństwa z pp. Wojewodą dr. Tymińskim, Dowódcą D. O. K. gen. Narbut-Łuczyńskim, gen. Mondem i prez. dr. Kaplickim na czele, oraz organizacje b. wojskowych zrzeszonych w P. Z. O. O. z pocztami sztandarowymi, po czym udano się w pochodzie na Rynek, gdzie przy dźwiękach orkiestr wojskowych odbyła się potężna manifestacja, na której wygłosił przemówienie wiceprez. miasta dr. Klimecki.

Wieczorem miasto było pięknie iluminowane, wystawy sklepowe były udekorowane, a w oknach widniały specjalne nalepki.

W godzinach wieczornych odbyły się akademie, poświęcone znaczeniu 11 listopada. Odbyła się również uroczysta akademie w Związku Żydów Uczestn. Walk o Niepodległość Polski, na której piękne przemówienie wygłosił wiceprezes Oddziału dr. Adler, po czym nastąpiły recytacje i odegranie utworów muzycznych. Odegraniem hymnu państwowego zakończono tę podniosłą uroczystość.

Dnia 11 listopada, w dzień Święta Niepodległości, rozpoczęły się uroczystości nabożeństwami w świąty-

niach wszystkich wyznań. W Synagodze postępowej odprawionym zostało o godz. 9 rano uroczyste nabożeństwo z udziałem przedstawicieli władz wojskowych i cywilnych. Prezydium Gminy Wyznaniowej Żyd., oraz przedstawiciele żyd. organizacji, instytucji społecznych i młodzieży szkolnej. Po obu stronach ołtarza ustawiły się poczty sztandarowe Związku Żyd. Kombatantów, Związku Żyd. Inwalidów wojen. oraz poszczególnych szkół. Modły odprawił nadkantor Schaechter przy współudziale chóru pod batutą dra Lusta, a podniosłe kazanie poświęcone Świętu Niepodległości wygłosił rabin dr. Schmelkes. Nabożeństwo zakończyło się odśpiewaniem „Boże coś Polskę”. — O godz. 9.45 odbyło się nabożeństwo w Starej Synagodze odprawione przez nadkantara Goldenberga wraz z chórem synagogałnym, na którym rabin Kornitzer odmówił modlitwę za intencję Rzeczypospolitej i Jej Najwyższych Dostojników, a chór odśpiewał „Boże coś Polskę” w wersji hebrajskiej.

Również w dzielnicy podgórskiej odprawionym zostało nabożeństwo w synagodze przy ul. Brodzińskiego dla ludności żyd. tej dzielnicy.

Po nabożeństwach, w salonach Urzędu wojewódzkiego odbyło się składanie życzeń, dokąd przybyli również przedstawiciele społeczeństwa żydowskiego.

O godz. 11 rozpoczęła się defilada. Obok gmachu Banku Polskiego ustawiona była trybuna, na której miejsca zajęli: wojewoda krakowski dr. Tymiński i dowódca D. O. K. gen. Narbut-Łuczyński. Tuż obok, na

osobnej trybunie zajęli miejsca przedstawiciele władz z wicewojewodą dr. Małaszyńskim, oraz Rada miejska z prezydentem miasta dr. Kaplickim i wiceprezydentami dr. Klimeckim i dr. Radzyńskim na czele, konsulowie państw obcych, oraz inne osobistości.

Przy dźwiękach orkiestr przedefilowały pułki krakowskie wszystkich rodzajów broni ze sztandarami na czele. Za nimi defilowały poczty sztandarowe wszystkich organizacyj, biorących udział w defiladzie, oddziały Strzelca, harcerzy, związku Rezerwistów, pracowników miejskich, inwalidów wojennych, PPW, KPW, organizacji zrzeszonych w Federacji P. Z. O. O. ze Związkiem Legionistów na czele, TUR, związek młodej wsi, organizacje ludowe, wreszcie organizacje młodzieży i diatwa szkolna.

Z organizacyj żydowskich wzięli udział w defiladzie Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodle-

głość Polski, oraz Związek Żyd. Inwalidów Woj. wraz z pocztami sztandarowymi.

Na całej długości ustawiona była publiczność, która oklaskiwała każdy ukazający się oddział i wznosiła okrzyki na cześć armii.

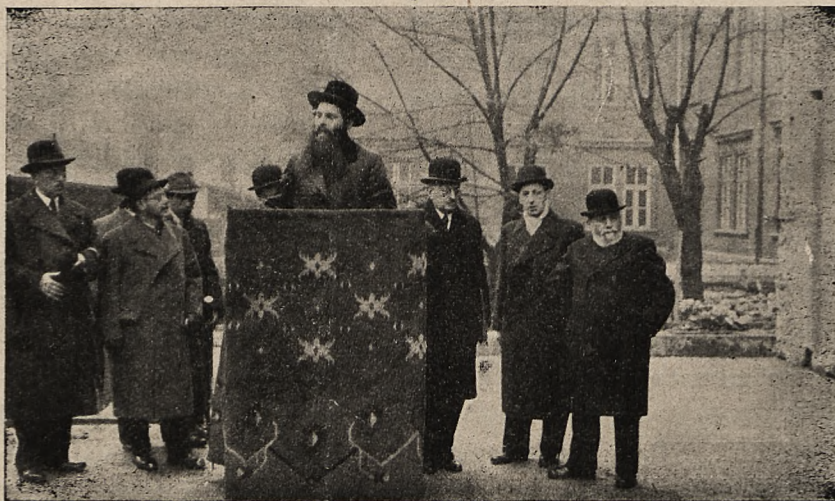
Defilada, tak, jak zresztą całość uroczystości, wypadła imponująco, jedynie potępienia godne wybryki endeckiej młodzieży akademickiej i różnych osobników z pod wiadomego znaku, celowo rozmieszczonych wzdłuż trasy defilady, usiłowały zamącić przebieg wspaniałego obchodu, wywołując ogólny niesmak i oburzenie.

W godzinach popołudniowych odbyły się z okazji Święta Niepodległości zebrania i uroczyste obchody w poszczególnych organizacjach, zaś wieczór uroczyste przedstawienie w teatrze im. Słowackiego.

Uroczyste położenie kamienia węgielnego pod nowy Pawilon szpitala żydowskiego

Podniosła uroczystość odbyła się w niedzielę dnia 7 listopada b. r. w godzinach popołudniowych na terenie szpitala Gminy Żydowskiej w Krakowie. Uroczystość położenia kamienia węgielnego pod przylegający do głównego gmachu szpitalnego — budujący

tem na czele, członkowie Rabinatu krakowskiego, Obywatelski komitet rozbudowy szpitala żyd., liczni reprezentanci wszystkich żydowskich organizacyj, zrzeszeń i stowarzyszeń społecznych, w szczególnie licznym gronie przedstawiciele sfer lekarskich, wre-

Film-Foto Kraków

Rabin S. Kornitzer udziela błogosławieństwa dziełu rozbudowy szpitala

się nowy pawilon, który jest początkiem projektowanej rozbudowy szpitala żydowskiego.

Na uroczystość tę przybyli: Tymcz. Zarząd Gminy Żydowskiej in corpore z Prezydentem dr. Landauem oraz wiceprezesami: F. Stemplem i dr. L. Scherman-

szcie cały szereg zaproszonych na uroczystość działaczy społecznych, osobistości, oraz publiczność.

Na fundamentach budującego się pawilonu, ustawiona była na podium pięknie udekorowana mównica, dookoła, której ustawiło się Prezydium Gminy Żyd.

Rabinat oraz komitet rozbudowy szpitala. Tuż obok, na specjalnym stoliku, składali swe podpisy na pięknie — w języku hebrajskim i polskim na pergaminie — wykonanym akcie fundacyjnym, wszyscy przedstawiciele instytucji i zrzeszeń żyd., jakoteż i goście.

Uroczystość rozpoczęła się uroczystym przemówieniem rabina S. Kornitzera, który w pięknych słowach nakreślił szlachetne wysiłki i trud wszystkich, którzy przyczynili się do realizacji tego pięknego dzieła. Dzieło to, mówił m. in. rab. Kornitzer, które teraz święcimy, świadczyć będzie, że Gmina Żydowska, a wraz z nią i społeczeństwo żydowskie naszego miasta, dobrze rozumiały potrzeby ludności żydowskiej w dziedzinie opiekowania się chorymi, że rozumiały doniosłość obowiązku niesienia pomocy chorym i ulżenia im w cierpieniach, co w tradycji żydowskiej zaliczone jest do najszlachetniejszych czynów ludzkich.

Doprowadzenie tego dzieła do obecnego stadium, zawdzięczamy przede wszystkim Zarządowi Gminy Żydowskiej, a szczególnie prezydentowi dr. Landauowi, który jako władarz tej gminy, głęboką troską otacza ten budynek.

Przemówienie zakończył rabin Kornitzer werselem z XC psalmu, udzielając powstającemu dziełu błogosławieństwa Bożego.

Następnie prezydent dr. Landau, przedstawił rolę jaką odgrywa szpital żydowski w społeczeństwie żydowskim, szczególnie w obecnych ciężkich warunkach, sytuację, w jakiej znalazł się ostatnio szpital, konieczność jego rozbudowy oraz genezę nowego pawilonu. Prez. dr. Landau podkreślił z uznaniem, że realizację tego dzieła zawdzięczyć należy Rodzinie bhp. Amalii Wasserbergerowej, która dla uczczenia pamięci Zmarłej, ufundowała wspaniałomyślnie ten pawilon sumptem 115.000 zł, i składa im. Gminy Żyd. najgorętsze podziękowanie. W dalszym ciągu wyraził podziękowanie Komitetowi rozbudowy szpitala z przewodniczącym dr. N. Oberlenderem, r. Lauterbachem i dr. Arnoldem Ehrenpreisem na czele, którzy ofiarą i poświęcenia godną pracą przyczynili się do pięknego dzieła. Dziękuje p. Fany Schenkerowej, która hojną ofiarą ufundowała synagogę w szpitalu dla użytku chorych, tu-

dzież wszystkim ofiarodawcom, którzy umożliwili zrealizowanie planu rozbudowy, budowniczym i inżynierom za ich trud, dyrekcji szpitala, jakoteż wszystkim lekarzom za współpracę i pomoc. Prez. dr. Landau zakończył swoje przemówienie przyrzeczeniem, że Gmina Żydowska otoczy ten budynek opieką, tak, jak dotąd to czyniła, apelując do społeczeństwa, by się skupiło około tego gmachu i ofiarnością dopomogło Gminie do dalszej rozbudowy tego pożytecznego Zakładu.

Imieniem Komitetu rozbudowy przemówił r. M. Lauterbach, dziękując wszystkim, którzy się przyczynili do umożliwienia budowy i podkreślił ofiarny wysiłek społeczeństwa żydowskiego w tej doniosłej akcji. Nie ma dziś między nami niestety jednego z najbardziej zasłużonych dla rozwoju szpitala żyd. działaczy, jego długoletniego dyrektora bhp. dra Jana Landaua, który nie doczekał się niestety realizacji tego dzieła,

Prezydent dr. R. Landau dokonuje złożenia puszki zawierającej akt fundacyjny w fundamenty nowego pawilonu

Film-Foto Kraków

które było zawsze marzeniem jego życia. Pawilon który budujemy, nie wyczerpuje planów i zamierzeń Komitetu rozbudowy. Zebrane dotąd fundusze nie wystarczą na wykończenie tego skrzydła, pod które kładziemy dzisiaj kamień węgielny, jednakże Komitet jest przekonany, że uda mu się zrealizować te zamierzenia, a to tymbar-

dzież, że na apel Komitetu odezwało się całe społeczeństwo żyd. bez różnicy zapatrywań i [kierunków politycznych.

Z kolei przemówił imieniem lekarzy, prymariusz oddz. chirurg. dr. Nüssenfeld, który stwierdził konieczność rozbudowy szpitala i uzupełnienia braków, które szpital w obecnej chwili odczuwa. Wobec ogromnej frekwencji chorych tak stałych jak i w poszczególnych ambulatoriach zwłaszcza ze sfer ubogich, obowiązki i potrzeby szpitala niezmiernie wzrosły i o tym społeczeństwo żydowskie winno pamiętać.

Akt fundacyjny odczytali pp. dr. R. Beres w wersji polskiej, zaś prof. Szmulewicz w wersji hebrajskiej.

Akt fundacyjny złożono następnie do metalowej

puszki, a tę złożył prezydent dr. Landau w fundamenty nowego pawilonu, po czym nastąpiło zamurowanie jej, w którym to końcowym akcie uroczystości wzięli udział

przedstawiciele organizacji i zrzeszeń, oraz goście uczestniczący w ceremonii położenia kamienia węgielnego.

Akt fundacyjny.

Działo się w Krakowie dnia siódmego listopada roku 1937 - rachuby żydowskiej dnia trzeciego Kislew roku 5698 - gdy Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej był Profesor Ignacy Mościcki - Prezydentem Miasta Krakowa Dr. Mieczysław Kaplicki - Prezydentem Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Krakowie Dr. Rafał Landau - na gruncie Szpitala Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Krakowie przy ul. Skawinskiej L. 8 - wobec zebranych członków Towarzystwa Przyjaciół Szpitala Żydowskiego w Krakowie - Komitetu Rozbudowy Szpitala Żydowskiego w Krakowie - licznych przedstawicieli zrzeszeń żydowskich i społeczeństwa żydowskiego Krakowa - skoro błogosławieństwo Bożego udzielił Rabin Samuel Kornitzer - ku wiecznej pamięci wmurowano ten dokument - podpisanymi obecnymi znaczący w kamień węgielny nowego budynku Szpitala Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Krakowie - wzniesionego wspólnym wysiłkiem Gminy pod przewodnictwem Prezydenta Dra Rafała Landau jako Komitetu Rozbudowy pod przewodnictwem Prezesa Dra Nalana Oberländera - dzięki ofiarności obywateli żydowskiego - by z Bożą pomocą wedle zasad wiary i obowiązków miłośnicy dzieła pełnić w szerszej mierze swiętą nakaz niesienia pomocy nieszczęśliwym braciom i siostrą złożonym niemocą.

וזה היה בדבר הזה ביום ג' לחודש כסלו שנת התרצ"ח כימי נשיא המדינה הפולנית הפרופסור איגנצ'י מושצ'יטקי נשיא העיר כרקוב ד"ר קפליצקי ונשיא הקהילה העברית בקרקוב ד"ר רפאל לנדאו על מגדש בית החולים של הקהילה דרקוב ברחוב סקווינסקה במעמד חברי אגודת דורשי בית החולים בקרקוב וועד לבנין בית החולים וציירי החברות והעבוד היהודי ד"ר קרקוב - אחרי תפילות ונאומי הברכה של הרב שמואל קורניצר נצורה התעודה הזאת החתומה בכתב ידם של הנאספים כאן לזכרון נצח באנופה לבנין החדש של בית החולים היהודי של הקה קרקוב אשר הוקם על ועד הקהילה שנשיאותו של החדש רפאל לנדאו וועד הבנין אם הוד נתן איבר לבנין היהדות לבנינות לב התושבים היהודים כדי לקיים בעזרת ביתר שאת את מצוות הקדש של החשת עזרה לאחים ולאחיות האומללים במחלתם.

[Signatures and stamps of various organizations and individuals, including the Krakow Jewish Community and the Krakow Jewish Hospital Committee.]

Zapisujcie się na członków Tow. Przyjaciół Szpitala Żydowskiego w Krakowie.

Z posiedzeń Zarządu

Na posiedzeniu Zarządu dnia 23 października b. r. odbytego, przewodniczący dr. Rafał Landau poświęcił na wstępie wspomnienie pośmiertne bhp. Feliksowi Warburgowi, podnosząc Jego niespożyte zasługi dla odbudowy Palestyny jako Przewodniczącego Agencji Żydowskiej. Jako prezes Jointu, zmarły położył wielkie zasługi około polepszenia bytu Żydów w Europie.

Następnie w związku z usiłowaniami pewnych odłamów społeczeństwa wprowadzenia ghetta ławkowego dla słuchaczy żydowskich na wyższych uczelniach polskich, uchwalił Zarząd jednomyślnie następującą rezolucję:

„Zarząd krakowskiej Gminy Żydowskiej, pomny znaczenia młodzieży dla rozwoju społeczeństwa, wyraża młodzieży żydowskiej uznanie za jej godne i zdecydowane stanowisko, zajęte w sprawie ghetta ławkowego. Zarazem Zarząd wyraża nadzieję, że te sprzeczne z Konstytucją zarządzenia, które przynoszą ujmę i szkodę całemu Państwu, zostaną jak najrychlej cofnięte i młodzieży żydowskiej będzie dana możliwość normalnej pracy naukowej dla dobra Państwa i całego społeczeństwa.

Zarząd Gminy Żydowskiej pomny wielkich tradycji kulturalnych i tolerancyjnych Rzeczypospolitej, przyłącza się całym sercem do protestu Żydostwa Polskiego przeciw usiłowaniom poniżenia żydowskiej młodzieży akademickiej i stwierdza uroczystie, że całe społeczeństwo żydowskie stoi w zwartym szeregu za swą młodzieżą w jej słusznej walce o swe prawa.

W związku z anonimowymi doniesieniami do władz, które w sposób oszczerczy atakują poszczególnych członków rabinatu, obradowano nad kwestią wypnienia tego rodzaju objawów. Sprawa wywołała dłuższą dyskusję, po czym Zarząd jednomyślną uchwałą potępił anonimowych donosicieli, wyrażając obecnemu kierownikowi rabinatu p. Samuelowi Kornitzerowi pełne zaufanie.

Na posiedzeniu Zarządu, odbytym dnia 15 listopada b. r. omawiano wnioszek Komisji religijnej w sprawie uzupełnienia rabinatu zdekompletowanego przez śmierć kilku jego członków, oraz ustanowienia przełożonego Kolegium rabinackiego.

Wobec wakansu stanowiska nauczyciela religii możn. w szkołach powszechnych, Zarząd przedstawił Inspektorowi szkolnemu na jego żądanie, kandydata na to stanowisko.

Uchwalono następnie wyrazić podziękowanie Związkowi Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski Oddział w Krakowie, oraz przewodniczącemu Sekcji grobów wojennych tegoż Związku p. drowi I.

Schenkerowi, za trud i starania około uporządkowania cmentarza wojennego oraz urządzenia uroczystości odsłonięcia pomnika ku czci poległych żołnierzy Żydów, która wywołała niezatarte wrażenie na wszystkich obecnych.

Z KOMISJI RELIGIJNEJ.

Sprawa trybowania mięsa.

Na ostatnich posiedzeniach komisji religijnej Gminy Żydowskiej, omawiano sprawę uregulowania sprawy konsumpcji mięsa trybowanego.

Po wysłuchaniu delegacji rzeźników, która domagała się ostatecznego załatwienia sprawy, komisja religijna zaleciła rabinatowi zajęcie w tym przedmiocie zdecydowanego stanowiska.

Dłuższą dyskusję wywołała sprawa obsadzenia stanowiska rabina krakowskiego, opróżnionego po zmarłym bhp. rab. N. Kornitzerze.

Na jednym z ostatnich posiedzeń Zarządu omawiano również sprawę remontu trzech łaźni gminnych, w szczególności nowo przejętej łaźni przy ul. Józefińskiej, w dzielnicy Podgórze.

Zarząd uchwalił przystąpić do przeprowadzenia odpowiedniego remontu tych łaźni oraz uzupełnienia braków w tychże i przeznaczyć na ten cel odpowiednią kwotę.

Obecnie rozpoczęły się już prace remontowe wszystkich trzech łaźni gminnych, a to: przy ul. Paulińskiej, Szerokiej i Józefińskiej, które mają być ukończone z końcem bieżącego roku.

Z KOMISJI CMEN TARNEJ

Na ostatnim posiedzeniu Komisji cmentarnej omawiano aktualne sprawy, dotyczące nowego cmentarza przy ul. Abrahama.

Obecnie kontynuuje się prace dookoła wykończenia fasady głównego budynku cmentarnego oraz urządza się nowe kwatery.

„Razol” goli bez brzytwy najsilniejszy zarost w ciągu kilku minut

„Razol” specjalny dla Pań usuwa zbyteczne owłosienie, ponadto propagujemy

„Bello” który usuwa włosy wraz z cebulką.

Próbka bezpłatnie.

SCHÖNWALD

Kraków, Dietlowska 51

niekrępujące wejście przez sień na lewo.

Podniosła manifestacja ku czci Żołnierza - Żyda

UROCZYSTE NABOŻEŃSTWO NA CMENTARZU ŻYD. W KRAKOWIE Z OKAZJI ODSŁONIĘCIA POMNIKA KU CZCI POLEGŁYCH ŻYDÓW.

Urządzona staraniem oddziału krakowskiego Zw. Żydów, Uczestników Walk o Niepodległość Polski imponująca uroczystość odsłonięcia pomnika ku czci żołnierzy Żydów, poległych i zmarłych śmiercią żołnierską w latach 1914—1921 i przekazanie grobów wojennych Gminie i społeczeństwu żydowskiemu, której świadkami byliśmy w niedzielę dnia 14 listopada b. r. na krakowskim cmentarzu żydowskim, pozostawiła po sobie głębokie wrażenie.

Tak potężnej i wzruszającej manifestacji nie widziano już w Krakowie od wielu lat. W obecnie tak ciężkich dla żydostwa chwilach, gdy pewne grupy polityczne, siejące anarchię w kraju, dążą do pozbawienia Żydów praw obywatelskich, tak liczny udział

szereg bojowników Żydów różnych stopni, odznaczonych Krzyżami Virtuti Militari, Krzyżami Niepodległości i Krzyżami Walecznych.

Na uroczystość przybyli przedstawiciele Władz, Armii, Gminy Żydowskiej, Rabinatu, liczne delegacje zrzeszeń i instytucji społecznych. Przybyły również poczty sztandarowe całego szeregu organizacji, szkół oraz związków kombatanckich z Warszawy, Lwowa, Katowic, Sosnowca, Będzina, Przemyśla i innych miast. Wzdłuż alei cmentarnej naprzeciw pomnika, ustawiała się kompania honorowa 20 pułku piechoty ziemi krakowskiej z orkiestrą i sztandarem, jak również Żydzi żołnierze garnizonu krakowskiego, zaś

Foto J. Hirsch, Kraków

przedstawiciele armii i władz państwowych w doniosłej tej uroczystości podniósł na duchu ulicę żydowską, pogrążoną w rozpacz i rezygnacji. Fakt ten wzmocnił w niej niezachwianą wiarę w zwycięstwo odwiecznych tradycji Polski sprawiedliwej, tolerancyjnej i równej wobec wszystkich obywateli, równie sprawiedliwej i dla obywateli Żydów, którzy na długim szlaku dziejów, zrosili ziemię polską swą krwią, w walkach o wolność Ojczyzny.

Na krakowskim cmentarzu żydowskim, spoczywa zgórą 324 żołnierzy Żydów, poległych w walkach o wolność Polski, a ponadto naczelnik gwardii narodowej z 1848 roku błp. Henryk Markusfeld, dziesiętnik tejże gwardii, powstańcy z 1863 r., Sybiracy i bojownik o wolność Polski z 1905 r. Józef Kwiatek—oraz

szpalerem delegacje związków kombatanckich, żyd. inwalidów, oraz prezydium stowarzyszeń społecznych i delegacje szkół krakowskich.

Sąsiednie aleje zajęły tłumy ludności.

Po obu stronach pomnika pełniła służbę wojskowa warta honorowa, tuż obok ustawiała się szpalerem liczna delegacja członków Federacji PZOO. w mundurach ozdobionych odznaczeniami, zaś z obu stron liczne poczty sztandarowe. U stopni pomnika przed płonącym zniczem stanęli półkolem Naczelnny Rabin W. P. mjr. Steinberg, rabini dr. Schmelkes i dr. Rübner, oraz nadkantor Świątyni Postępowej Schaechter z chórem. U wejścia do hali cmentarnej oczekiwali przybycia oficjalnych gości i powitali ich, Prezes okręgu krakowskiego Związku Żyd. Uczestników Walk o Nie-

podległość Polski, kapitan dyr. Leopold Spira, prezes krakowskiego oddziału związku porucznik dr. Ludwik Freundlich i przewodniczący sekcji grobów wojennych związku kpt. lek. dr. J. Schenker. Wśród przybyłych pojawili się wicewojewoda dr. Małaczyński, starosta Wolańskiecki, wicemarszałek Senatu dr. Kwaśniewski, wiceprezydenci miasta Krakowa dr. Klimecki i dr. Radzyński, generałowie Piasecki i Hohenauer, komendant miasta płk. Madejski, przedstawiciel związku Legionistów nac. Siatka, grono radnych m. Krakowa, delegacje oficerskie i podoficerskie wszystkich jednostek garnizonu krak., Prezydium Gminy Żydowskiej, Rabinat krakowski, wreszcie cały szereg wybitnych osobistości.

O godz. 11.10 rozległ się sygnał trębacza, nastąpiła zmiana warty i uroczystość rozpoczęła się żałobnym apelem. Kompania honorowa wojska sprezentowała broń, a na mównicę wstąpił przedstawiciel Związku Żydów Uczestn. Walk o Niepodl. Polski mec. dr Aleksander Adler, odczytując następującą listę poległych Żydów, spoczywających na cmentarzu:

Kempler Edward, kapr. Landau Wili i 40 szeregowców.

Kpt. Unger Konrad Fryderyk kawaler Krzyża Virtuti Militari, por. Schreiber Aleksander, podch. Spitz Otto, jednor. Zimmerman Moritz, jednor. Kleinberg Dawid Mendel, sierż. Złotogórski Fischel, kapr. Rappaport Berisz i 36 szeregowców.

Jozua Birnbaum z r. 1848, dziesiętnik Gwardii Narodow., poległ na ul. Krakowa w r. 1848, major Glaser Bernard, kaw. Krzyża Niepodległości, kpt. lekarz dr. Wilenko Gerson, por. Machauf Józef, por. Karfiol Józef, podch. Unger Robert, podch. dr. Schechter Antoni, jednor. Nadel Zygmunt, sierż. Freifeld Jakub, kawal. Krzyża Niepodległości, kapr. Schechter Antoni i 36 szeregowców.

Podch. Steinhaus Władysław 6 p. Leg., kawaler Krzyża Virtuti Militari, podch. Berger Karol, sierż. Schenker Dawid, kapr. Goldfinger Mojżesz i 40 szeregowców.

Szereg. Schnitzer Dawid, uczestnik Walk o Niepo-

Foto J. Hirsch, Kraków

Kompania honorowa w chwili prezentowania broni.

Markusfeld Henryk, naczelnik Gwardii Narodowej w r. 1848, kpt. lekarz Enoch Szymon, por. Lipper Izidor Henryk, podch. Reiner Witold, sierż. Moor Wilhelm, kapr. Adler Ignacy i 40 szeregowców.

Jakobsohn Ulrich, powstaniec z r. 1863, Sybirak, Koplik Natan, powstaniec z r. 1863, Sybirak, Immerglück Leopold, kpt. dr. Berner Leon, por. Ferber Józef, sierż. Löbel Adolf, kapr. Grosslicht Zygfryd, i 40 szeregowców.

Glückstein Joachim, powstaniec z r. 1863, Kwiatek Józef, bojowiec z r. 1905, mjr. Enger Fritz, por. Heufeld Jakub, podch. Unger Wiktor Robert, sierż. Nadel Zygmunt, kapr. Süßfeld Benzion i 40 szeregowców.

Inż. Kraus Ignacy, powstaniec z r. 1863 kawaler Medalu Niepodległości, Liban Bernard, powstaniec z r. 1863, por. Burger Henryk, por. Grossbart Zygfryd, por. Rosenbaum Alfred, podch. Kerner Paweł, plut.

dległość Polski, por. inż. Lilienthal Józef uczestnik Walk o Niepodległość Polski.

Razem: 3 majorów, 2 kapitanów, 11 poruczników, 8 podchorążych, 17 podofic., 276 szereg., 8 powstańców. Ogółem 325 oficerów i szeregowców.

Po każdym wezwaniu do apelu, ustawieni w pozycji na baczność członkowie Federacji P. Z. O. O., odpowiadali chórem: „Zmarli i polegli na polu chwały“, a wtórował im głuchy łoskot werbla.

Po skończonym apelu, chór templewowy pod batutą dra Lusta, odśpiewał psalm żałobny „Adonaj ma adam“, po czym wojsko sprezentowało broń, a rabin mjr. Steinberg odmówił cichą modlitwę.

Kazanie Nacz. Rabina W. P. mjr. B. Steinberga.

Z kolei modły żałobne odprawił rab. dr Schmלקes, po czym na podwyższeniu zajął miejsce rab. mjr.

Steinberg, który wygłosił podniosłe kazanie, wywodząc:

Wzrok mój wodzi po mogiłach, a przed nim staje wizja proroka: „Wajocyeni wajanicheni bebi-ka wehi melea acamot.

Pan Bóg wskazał prorokowi polanę, pokrytą grobami poległych i zapytał: cóż człowiecze widzisz przed sobą? Na to prorok: widzę Panie martwe szkielety ludzi. — A na to Pan: Boi haruach ufchi baharugim haelu wejichju.

Natchnij je ich duchem, a ożyją“.

I oni, ci, którzy tu pod mogiłami wiecznym śpią, gdy ich myśl nasza uskrzydli duchem, który im hetmanił, gdy za Polskę szli w bój, i oni wówczas staną przed nami żywi. „Są ludzie, za którymi wrota śmierci nie zamykają się szczelnie“ — powiedział nieśmiertelny Józef Piłsudski tu w Krakowie na Wawelu. Śmierć ich jest jedynie zrzućeniem bariery między doczesnością a wiecznością, między skończonością a bezkresem. Ci przeżywają swe śmiertelne części w swoich czynach, swoich dziełach.

A jeśli komu droga otwarta do nieba, to tym, co służą Ojczyźnie. Oni obecnie u stóp tronu Wiekuistego wśród grona aniołów przebywają, ich dusze wśród dusz świętych w chórze serafinów Bogu wiecznie śpiewają alleluja.

Tym, co ich uwiecznia wśród potomnych — jest ich bezgraniczna miłość Ojczyzny, której życie swoje młode złożyli w ofierze, bo zasługa ich przetrwała ich życie fizyczne i trwać będzie po wszystkie czasy w naszej świadomości jako wzór poświęcenia i bohaterstwa.

Te groby nam mówią, że za życia winniśmy być użyteczni dla ogółu. Człowiek stworzony jest do społecznego życia, korzysta z pracy mózgów i ramion bliźnich, a jego mózg i ramiona winne być wzajem dla usług ogółu oddawane. Im więcej ze siebie dajemy, tym większa nasza zasługa i tym więcej możemy oczekiwać od bliźnich.

Starożytny mędrzec ze Stagiry za idealny uważał taki ustrój, w którym każdy zajęty jest tylko stworzeniem szczęścia drugiego, nie myśląc o sobie. Jeśli nasze słabości i małości nie pozwalają nam urzeczywistnić ten ideał, to zbliżajmy się do niego w miarę naszych ludzkich możliwości.

Patrzcie: oto jak ziemia zrównała różnicę między ludźmi. Tu spoczywają obok siebie w sąsiedzkiej zgodzie dzieci najrozmaitszych warstw społecznych. Tu znikły waśnie, tu zatarły się różnice stanów.

Niechaj ten palec Boży służy nam jako drog-

wskaz, że i w życiu powinniśmy zaniechać wszelkich swarów między sobą. Szkoda tej energii, która rozprasza się na walki wewnętrzne. Ta energia dana nam przez Boga, niechaj będzie zawsze używana tylko i wyłącznie dla celów dobrych, ani najmniejsza jej częśćka niechaj nie idzie na wzajemne zwalczanie się klas, czy wyznań, czy narodowości.

Wszyscy jesteśmy dziećmi jednej ziemi polskiej. Ona zmieszana jest prochami dziesiątków pokoleń przodków nas wszystkich, jej łono przesiąknięte jest krwią jej dzieci, które bez różnic pochodzenia walczyły w jej obronie dla stworzenia wspólnego szczęścia wszystkich dzieci matki Ojczyzny, na budowanie wspólnymi siłami jej potęgi i rozkwitu, zasłaniając jej całość żywym murem piersi żołnierskich.

Ramię przy ramieniu wspólnymi siłami budujemy szczęśliwe jutro dla Matki-Polski i wszystkich jej dzieci, bo tylko w szczęściu wszystkich są wszystkie cele. — Amen.

Po kazaniu rab. mjr. Steinberga i odśpiewaniu przez chór psalmu „Michtam Le'Dawid“, nadkantor Schaechter odśpiewał modlitwę za zmarłych „El Mole Rachmim“, a rabin dr. Rübner odmówił modlitwę za duszę poległych „Kadisz“.

Następnie rab. mjr. Steinberg odczytał w wersji polskiej i hebrajskiej akt erekcyjny, który wicewojewoda dr. Małaczyński wmurował w fundament pomnika.

Przemówienie dra Ernesta Adera.

Z kolei imieniem Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski przemówił wiceprezes okręgu krak.-śląskiego, mjr. rez. dr. Ernest Ader. Nader piękne i do głębi wzruszające przemówienie dr. Adera, wywarło na wszystkich potężne wrażenie. Wielu obecnych nie mogło powstrzymać się od łez.

Mówca zacytował wstęp do „Pamiętnika Legionisty“ błp. Władysława Steinhausa, podchorążego legionów, kawalera „Virtuti Militari“, przedstawił udział Żydów w walkach o wolność Polski, od powstań narodowych do wielkiej wojny i walk zakończonych wyzwoleniem, podkreślając, iż Żydzi zawsze spełniali swój obowiązek narówni z innymi synami tej Ziemi. Cmentarz żołnierski i pomnik dziś odsłonięty mają być hołdem dla zmarłych żołnierzy i świadectwem spełnionego obowiązku. Przekazując ten cmentarz pod opiekę społeczeństwa i Zarządu Gminy Żydowskiej, mówca zakończył swoje przemówienie tymi słowy:

„Uważaliśmy, że pierwszym obowiązkiem społeczeństwa jest dbać o miejsce wiecznego spo-

Czy złożyłeś już datek na węgiel dla biednych Żydów?

czynku tych, którzy odeszli na zawsze, że naszym, szczególnie obowiązkiem nas, byłych żołnierzy, nas, byłych kombatanów i uczestników walk, jest mieć pieczę i staranie nad mogiłami zgasłych towarzyszy. Dlatego, przy poparciu całego społeczeństwa i przy wydatnej pomocy Zarządu krakowskiej Gminy Wyznaniowej, doprowadziliśmy do porządku groby żołnierskie na tym cmentarzu, wzniesiliśmy nagrobki tam gdzie ich nie było i postaviliśmy ten oto pomnik, dla uczczenia pamięci poległych.

Ukończywszy tę skromną pracę, przekazujemy dzisiaj ten cmentarz, te groby i ten pomnik pod opiekę społeczeństwa i pod szczególną pieczę Zarządu naszej Gminy Wyznaniowej. Pragniemy, aby o grobach tych nie zapomniano, aby o nich pamiętano, aby o nich wiedziano. Ale jeżeli dzisiaj tak uroczycie i głośno, w obecności przedstawicieli Władz i Armii, hołd oddajemy tym, których te mogiły kryją, to nie po to, aby za trud ich ofiarny i krew ich, żądać nagrody. Nigdy

często chce się dusze pohańbić, a nawet zakazać kochać tę Ziemię Ojczystą.

Pamiętajcie: jeżeli serce Was mocno zaboli, jeżeli duszę waszą w męce ogarnie zwątpienie, to przyjdźcie tu, stańcie przed tymi mogiłami żołnierskimi, w zadumie głębokiej i wsłuchajcie się sercem w tajemny szept ziemi rodzinnej, ziemi która w proch obrócone ciała tych żołnierzy, zmieszała ze sobą w całość i jedność nierozdzieloną. Wsłuchajcie się, a wtedy posłyszycie jak ziemia ta do was mówi: „dziećmi moimi jesteście, jako ja matką waszą i jak byłam ojczyzną dla ojców i dziadów waszych, tak i dla was i synów waszych ojczyzną jestem i pozostanę na wieki“. A gdy zrozumiecie co ziemia Wam mówi, to poczujecie jak serca wasze poczną bić w takt i rytm jej tajemnego szeptu.

A my teraz wspomniawszy przeszłość i oddawszy hołd tym, którzy odeszli na zawsze, myślą w przyszłość wybiegającą, zwracamy się do Stwórcy Najwyższego, który jest Jeden i z głębi

Foto „Express“ Kraków

nie domagaliśmy się nagrody za spełnienie obowiązków obywatelskich, nigdy nie przedstawiliśmy do zapłaty rachunku za krew dla Ojczyzny przelaną! Ale chcemy, aby danym było świadectwo prawdzie, chcemy, aby wiedziano i pamiętano o tym, że ilekroć szło o dobro, o wolność, o całość Ojczyzny, to na równi z innymi synami tej ziemi, spełniliśmy nasz obowiązek bez reszty.

I tego jeszcze szczególnie pragniemy, aby z widoku tych mogił żołnierskich żywi czerpali moc i pokrzepienie w ciężkich chwilach życia, aby z widoku tych mogił czerpali dumną świadomość spełnionego obowiązku.

I do Was się zwracam młodzieży nasza, synowie nasi, którym życie dzisiaj szczególnie dotkliwie rani ofne młodzieńcze serca, którym jakież

serce naszych korną i gorącą zanosimy modlitwę:

O Boże! Panie nasz i Wybawco, Ty dla którego żaden żołnierz nie jest nieznany, albowiem znasz duszę każdego człowieka, spraw, o Boże, niechaj to cudowne przykazanie Twoje, które raczyłeś objawić w świętych księgach naszych, przykazanie: „kochaj bliźniego jak siebie samego“, ziści się w duszach ludzkich, niech utysiąckrotni się w sercach i niech wyrwie z serc i dusz ludzkich ziele złe i chwast nienawiści, który obficie się rozplenił. Niechaj tak, jak z krwi ofiarnej i z męki żywota wszystkich synów tej ziemi, zrodziła się Wolność Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, niech z przykazania Twojego w tej wolnej Polsce, narodzi się i przyjdzie Królestwo Twoje, Boże Królestwo Miłości. Wierzymy w to, że ono nadejdzie,

wierzmy, że już niedaleka chwila, kiedy ptaki zaświergocą świt tego dnia i wierząc w jego nadejście, Tobie Ziemi Rodzinna, Tobie Glebo Ojczysta ślubujemy, iż w każdej potrzebie oddamy Ci wszystkie nasze siły i krew naszą i życie nasze, my i synowie nasi i nasze wnuki, na wieki!"

Przemówienie Prezydenta dra Landaua.

Jako ostatni przemówił imieniem Gminy Żydowskiej Prezydent dr. Landau, który imieniem tejże objął pieczę nad pomnikiem i grobami wojennymi, wywołując:

„Przewielebni rabini w gorącej modlitwie polecili dusze poległych żołnierzy Bogu, a my w skupieniu przyłączyliśmy się do tej modlitwy.

Przyszedłem, by w imieniu Krakowskiej Gminy żydowskiej złożyć hołd pamięci poległych, zapewnić, że ich nie zapomnimy i że pamięć o nich

piękną i szlachetną jaką po sobie pozostawili potomności prześlemy.

Przyszedłem, by imieniem tej Gminy złożyć podziękowanie Związkowi Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski za gorliwe zajęcie się pomnikiem, na cześć poległych zbudowanym i zapewnić, że Gmina Krakowska pomnik ten opieką po wszystkie czasy otoczy.

Pamięć o Was żołnierze prześlemy potomności. Praca, którą spełniście, będzie Wam pomnikiem, który świadczyć będzie późnym pokoleniom o Waszej bezbrzeżnej miłości do wszystkiego, co piękne i szlachetne.

Cześć i chwała Wam dziś i na zawsze!"

* * *

Podniosła ta uroczystość wywarła w naszym mieście głębokie wrażenie i pozostanie na długo w pamięci wszystkich jej uczestników.

Z ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Uroczystości żałobne ku czci błp. Dra Ozjasza Thona w pierwszą rocznicę Jego zgonu.

W dniu 31 października br. minął rok od chwili gdy społeczeństwo żydowskie odprowadziło na wieczny odpoczynek jednego z najlepszych swych synów, niezrównanego mistrza pióra i słowa, nieodżałowanego błp. dra Ozjasza Thona.

Mimo upływu roku od śmierci tego wielkiego Żyda uduchowionego kaznodzieji, godnego obrońcy żydostwa, żałoba ludności żydowskiej jest ciągle świeża.

To też dzień 31. października br. minął w naszym mieście pod wrażeniem podniosłych uroczystości żałobnych zorganizowanych staraniem Centralnego Komitetu Uczczenia pamięci błp. Ozjasza Thona.

O godz. 11-tej przedpoł. udał się Wydział Stowarzyszenia Świątyni postępowej in corpore na cmentarz żydowski, gdzie przy grobie błp. dra Thona po odprawieniu modłów przez rabina dra Schmelkesa i nadkantara Schaechtera, przemówił Prezes Gminy Żydowskiej i przewodniczący Wydziału świątyni dr. Rafał Landau, który dał wyraz bolesnej, coraz bardziej odczuwanej stracie, jaką Żydostwo poniosło przez zgon dra Thona.

O godz. 12 w południe odprawione zostało nabożeństwo żałobne w Synagodze postępowej, gdzie w przepełnionej po brzegi świątyni udekorowanej ki-rem, zebrała się najbliższa Rodzina błp. dra Thona, Egzekutywa Organizacji Sjonistycznej, Zarząd Gminy Żydowskiej, Centralny Komitet Uczczenia Pamięci

dra Thona, członkowie Stowarzyszenia Bnei Brith, Wydział Stowarzyszenia Świątyni postępowej, przedstawiciele żyd. instytucji, stowarzyszeń i organizacji, wreszcie tłumy ludności żydowskiej. Po obu stronach ołtarza na podium ustawiły się poczty sztandarowe żyd. organizacji społecznych, szkół i korporacji akademickich. Straż honorową pełnili po obu stronach nawy ołtarzowej, członkowie korporacji akademickich.

Uroczyste nabożeństwo żałobne odprawił nadkantor Schaechter, po czym rabin dr. Schmelkes wygłosił podniosłe kazanie, podnosząc wielkie zasługi błp. dra Thona dla Żydostwa w każdym kierunku Jego działalności i twórczości. Nabożeństwo zakończyło się modlitwą „El mole rachmim“ i pozostawiło na zebranej publiczności niezatarte wrażenie.

Cmentarz przy ul. Miodowej przepełniony był niezliczonymi rzeszami ludności żydowskiej, które przybyły na uroczyste odsłonięcie nagrobka dra Thona, dając tym samym wyraz czci i hołdu Wielkiemu Zmarłemu. Wzdłuż alei prowadzącej do grobu, utworzyła młodzież szpaler. Dokoła nagrobku ustawiły się delegacje i poczty sztandarowe organizacji żydowskich.

O godz. 1-szej zjawili się członkowie Tymcz. Zarządu Gminy Żydowskiej z Prezydium na czele oraz reprezentanci zrzeszeń i instytucji żyd. Zjawił się również, przybyły z Warszawy celem wzięcia udziału

w uroczystościach żałobnych, rabin senator prof. dr Schorr. Po odśpiewaniu przez chór templewy psalmu żałobnego, poświęcił prof. Schorr Zmarłemu wzruszające przemówienie, rozpoczynając następującym cytatem Talmudu:

„Ludziom wielkim i zasłużonym, nie należy stawiać pomników, gdyż to czego dokonują w życiu, jest ich pomnikiem. Chyba najtrafniej można słowa te zastosować do dra Thona, którego każdy czyn błogosławionego i pracowitego dla Żydostwa żywota, trwalszym był od spiżu. Dr. Thon w Jego skromności nie życzył sobie żadnego napisu na nagrobku i temu życzeniu stało się zadość“.

Po wzruszającym przemówieniu prof. Schorra

i odśpiewaniu przez nadkanтора Schaechtera „El mole rachmim“, Prezydent Gminy Żydowskiej Dr. Rafał Landau odmówił na grobie bhp. dra Thona Kadisz.

Popołudniu odbyła się imponująca uroczysta akademii żałobna w dużej sali Gminy Żydowskiej, udokorowanej kirem, z udziałem sen. prof. dra Schorra.

Wieczorem odbyło się w podwórzu Süsserów przy ul. Krakowskiej wielka manifestacja żałobna przy współudziale szerokich rzesz ludności żydowskiej, w czasie której we wszystkich oknach dookoła płonęły świeczniki, zaś na mównicy umieszczony był portret dra Thona.

Obie te manifestacje miały wspaniały przebieg.

Likwidacyjne zebranie Żyd. Komitetu Pomocy Zimowej.

Onegdaj odbyło się pod przewodnictwem prezydenta Gminy Żyd. Dr. R. Landaua, likwidacyjne zebranie Komitetu Pomocy Zimowej. P. Prezydent w swym przemówieniu przedstawił działalność K. P. Ż. w ubiegłym roku i stwierdził, że Żyd. Komitet był podkomitetem Ogólnego Miejskiego Komitetu P. Z. i działał z nim w ścisłej łączności.

Z ramienia Żyd. Komitetu czynną była w szczególności kuchnia dla dzieci szkolnych przy ul. Miodowej 36, kuchnia dla dorosłych w budynku Gminy Żyd., herbaciarnia przy ul. Krakowskiej 41 i Świetlica dla dzieci szkolnych przy ul. Limanowskiego 13.

Z deputatów żywnościowych w Miejskim Komitecie korzystało na ogólną liczbę około 4.500 rodzin, ponad 900 rodzin żydowskich.

Podnieść należy z uznaniem lojalne i życzliwe ustosunkowanie się Miejskiego Komitetu do postulatów Żyd. Kom. P. Z., a to dzięki nieustrudzonym wysiłkom wiceprezesa Komitetu dyr. L. Spiry, który nie

szczędził trudów i zachodu dla ulżenia doli cierpiącej głód i nędzę ludności żyd.

Wszelkie prace w Komitecie Żyd. wykonywane były honorowo, wobec czego nie było żadnych wydatków administracyjnych.

Prof. Biberstein złożył sprawozdanie kasowe, z którego wynika, że prócz deputatów, wydanych bezrobotnej ludności żydowskiej, Miejski Komitet subwencjonował też akcję Komitetu Żyd. kwotą około 6.000 złotych, które zostały zużyte na cele pomocy bezrobotnym.

Po wyjaśnieniach, udzielonych na zapytania obecnych na zebraniu członków, przyjęto jednomyślnie sprawozdanie do wiadomości, udzielając Komitetowi absolutorium. Równocześnie wybrano ścisły komitet w osobach pp. prezydenta Dra Landaua, r. Zygmunta Aleksandrowicza i dyr. Leopolda Spiry, który po porozumieniu się z Komitetem wojewódzkim i miejskim, przystąpi do utworzenia Żyd. Komitetu Pomocy Zimowej na rok bieżący.

Uwaga na adres!

**Najstarsza
Największa
Najpoczytniejsza
BIBLIOTEKA
ADOLFA GUMPLOWICZA
KRAKÓW
ul. Bracka 9 (Róg Gołębiej)**

Nowości natychmiast. Dla P. T. Urzędników bez kaucji.

Konces. Reskr. Min. Przemysłu i Handlu L.: BW. II-044/7

BIURO INFORMACYJNE

„K O S M O S”

wł. I. Kornblum — istniejące od 1925 r.

W KRAKOWIE, RAKOWICKA 1. - TEL.: 157-38

Udziela wszelkich informacji w kraju i zagranicą.

Z sekcji ochrony zabytków i budowy Muzeum żydowskiego

Dnia 20 października b. r. odbyło się pod przewodnictwem p. Władysława Molknera posiedzenie Komitetu Konstytuującego, w skład którego weszli pp. prof. Biberstein, radca Freilich, Dr Freilichówna i prof. Mahler. Uchwalono regulamin sekcji. Sekcja składa się z podsekcji zabytków i muzeum. Podsekcja zabytków ma na celu zinwentaryzowanie zabytków żydowskich miasta Krakowa, będących własnością publiczną jak i prywatną, opieka nad nimi jak i troska o utrzymanie i zabezpieczenie tychże. Podsekcja muzeum ma na celu utworzenie w Krakowie muzeum żydowskiego. Muzeum ma obejmować tak zabytki żydowskie jak i żydowską sztukę i naukę współczesną. Zadaniem podsekcji jest również popularyzowanie zabytków jak i dzieł sztuki przez ich propagandę, pokaz i urządzanie wycieczek. Sekcja składa się z 16 osób, a na czele jej stoi rada, składająca się z 6-ciu osób. W miarę postępu pracy powoła się do życia podsekcję finansową.

Komitet Konstytuujący przedłożył Prezydium Rady Gminy Wyznaniowej Żydowskiej regulamin, celem jego zatwierdzenia. Po zatwierdzeniu regulaminu zostanie powołana do życia sekcja, do której zaprosi zarząd Gminy Wyznaniowej Żydowskiej cały szereg osób interesujących się zagadnieniami sztuki, zabytków i muzeum żydowskiego.

Komitet Konstytuujący zaproponował również urządzenie na wiosnę 1938 roku Wystawę Zabytków i Sztuki Żydowskiej miasta Krakowa. Przygotowania do urządzenia tej pierwszej w naszym mieście, na poważną skalę obmyślanej imprezy, są już w toku. Po ukonstytuowaniu sekcji, wystąpi takowa z apelem do społeczeństwa żydowskiego naszego miasta z prośbą o umożliwienie przeprowadzenia inwentaryzacji zabytków jak i wypożyczenia tychże na wystawę.

HOŁD ZRZESZEŃ B. WOJSKOWYCH NA WAWELU W DNIU ŚWIĘTA UMARŁYCH

W dniu 1 listopada b. r. jako w święto Umarłych, złożyły wszystkie organizacje b. wojskowych wchodzące w skład Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny oraz oddziały strzeleckie, hołd zbiorowy Marszałkowi Piłsudskiemu na Wawelu, oraz poległym wojownikom o Niepodległość Polski, spoczywającym na cmentarzu rakowickim. W godzinach popołudniowych organizacje te ustawiły się u podnóża Wawelu, po czym udały się na Wawel z sen. Kwaśniewskim i prezydentem miasta Dr. Kaplickim na czele, ustawiając się tuż obok katedry.

Prezydium Federacji złożyło piękny wieniec u trumny marszałka Piłsudskiego.

OBCHÓD W ROCZNICĘ OSWOBODZENIA KRAKOWA

W dniu 19 października b. r. jako w przypadającą 19-tą rocznicę oswobodzenia Krakowa, odprawione zostało nabożeństwo uroczyste w kościele Mariackim, po czym imponujący pochód poprzedzony orkiestrą, w którym króczyli uczestnicy oswobodzenia Krakowa z sztandarem historycznym na czele oraz przedstawicielami władz i licznymi rzeszami obywatelstwa, przeszedł liniami A—B i C—D w Rynku Głównym.

Pod ratuszem przemówił do zebranych: dyr. Pachonński, prezes Związku uczestników oswobodzenia Krakowa wiceprezydent miasta dr. Klimecki, po czym nastąpiło uroczyste zawieszenie wieńca na tablicy pamiątkowej ratusza.

GEN. TOKARZEWSKI NA AKADEMII ŻYDOWSKIEJ WE LWOWIE

Lwów, P. A. T. donosi: W wielkiej sali żydowskiej gminy wyznaniowej odbyła się akademie urządzona staraniem Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski z okazji 19-tej rocznicy odzyskania Niepodległości — Akademię zaszczylił swą obecnością generał Tokarzewski w otoczeniu oficerów sztabu i delegacji korpusu oficerów i podoficerów. Wojewodę lwowskiego zastępował naczelnik wydziału społeczno-politycznego Szarewicz, miasto reprezentowali wiceprezydent Chajes i radca Pakosz, dalej przybyły na akademię delegacja polskiego związku kombatanckiego, Związku Legionistów i inni. Okolicznościowe przemówienie wygłosił prezes dr. Hiller, po czym nastąpiły produkcje muzyczno-wokalne.

ŻYDOWSCY PRACOWNICY UMYŚŁOWI PRZECIW GHETTU ŁAWKOWEMU

Onegdaj odbyło się w lokalu Związku Zaw. Żyd. Prac. Umysł. w Krakowie protestacyjne zebranie przeciwko antysemityzmowi i zaprowadzeniu ghetta ławkowego dla akademików-Żydów. Mowcy stwierdzili, że rozporządzenie o ławkach jest sprzeczne z obowiązującą Konstytucją i będzie niechybnie wycofane.

Zebrani powzięli jednomyślnie rezolucję, wyrażającą hołd dla akademików-Żydów, pełną solidarność z ich stanowiskiem i potępiającą antysemityzm we wszelkich jego przejawach.

Błp. Samuel Schechter

Dnia 11 listopada b. r. zmarł w Krakowie, przeżywszy 74 lat, błp. Samuel Schechter, wieloletni i zasłużony prezes Krakowskiego Stowarzyszenia Kupców, Związku Stowarzyszeń Kupieckich Małopolski Zachodniej, Radny m. Krakowa, Radca Izby Przemysł.-Handl., wiceprezes Stow. „Gemilat Chasudim“, oraz członek szeregu organizacji społecznych, kulturalnych i filantropijnych.

Zmarły, nestor kupiectwa krakowskiego i jeden z najpoważniejszych jego przedstawicieli, człowiek o krystalicznym charakterze, zdobył sobie w całym społeczeństwie szacunek i poważanie dla Jego wyjątkowych zalet serca i charakteru oraz wybitnego zmysłu organizacyjnego.

Błp. Samuel Schechter piastując wybitne godności przez wiele lat bronił godnie interesów żyd. sfer kupieckich, poświęcając swoje życie dla dobra kupiectwa, a w szczególności dla dobra kupiectwa żydowskiego.

Należał do typu cichych, ofiarnych, unikających rozgłosu działaczy społecznych, którego nie zabrakło tam, gdzie potrzebna była pomoc nieszczęśliwym. W swej pracy i działalności, którą pojmował jedynie pod kątem widzenia dobra sprawy, nie uznawał różnic stanowych, politycznych czy społecznych.

Błp. Samuel Schechter odznaczony był Złotym Krzyżem Zasługi za pracę na polu społecznym.

Szczególne zasługi położył Zmarły dla krakowskiego Stow. Kupców, które okresowi Jego prezesury zawdzięcza swój rozkwit i znaczenie.

Pogrzeb błp. Samuela Schechtera, odbyty w niedzielę dnia 14 listopada b. r. na cmentarzu żyd. przy ul. Miodowej, zamienił się w potężną manifestację żałobną społeczeństwa ku czci Zmarłego.

Na pogrzeb przybyli przedstawiciele Urzędu wojewódzkiego, Rady miasta Krakowa, Izby Przem.-Handlowej, Władz skarbowych, oraz Gminy Żydowskiej, a ponadto niezliczone tłumy ludności.

Nad trumną przemówili: wiceprezes Izby Przem.-Handl. p. Tadeusz Epstein w imieniu samorządu gospodarczego, radca Maks Lauterbach w imieniu Związku Stowarzyszeń Kupieckich Małopolski Zach. i Śląska oraz Stowarzyszenia „Bnei Brith - Solidarność“, Prezydent Dr. Landau imieniem Gminy Żydowskiej, radca Ajzenstadt imieniem żyd. radnych miejskich, dyr. Himelblau imieniem najbliższych współpracowników oraz mgr. Spielman z Tarnowa imieniem kupiectwa prowincjonalnego.

Wszyscy mówcy podkreślali niespożyte zasługi Zmarłego jako prawego obywatela, wybitnego działacza i obrońcy spraw kupiectwa żydowskiego i szczerze oddanego Żyda.

Cześć Jego pamięci!

Piękna uroczystość Rzemieślników Żydowskich w Krakowie

W niedzielę, dnia 31 października b. r., w godzinach przedpołudniowych, odbyła się w sali reprezentacyjnej Stowarzyszenia Ręk. Żyd. „Szomer Umonim“ przy ul. Podbrzezie, uroczystość otwarcia lokali po dokonanej przebudowie.

Uroczystość zaszczytliwi swoją obecnością pp. wiceprezydent Gminy Żydowskiej dr. Schermant, przedstawiciel „Bnej Brith“ dr. Beres, prezes Związku Inwalidów Żydowskich Bachner, wiceprezes Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski dr. Schenker i członek Zarządu tegoż Związku p. dyr. Zins, prezes Centr. Zw. Rzemieślników Żydów w Polsce M. Fischer, wiceprezes Stowarzyszenia Kupców radny M. Szyf i dyr. Himmelblau, prezes Stowarzyszenia Drobnych Kupców radny inż. Taubman, prezes Związku Inżynierów Żydów radca inż. Kukuk, sekretarz Altshiller, delegat dzielnicowego Komitetu dla spraw Kongresu Żydowskiego w Polsce i Towarzystwa Opieki

nad Chalucami „Ezra“, prezes „Centosu“ i przedstawiciel „Jointu“ dr. Józef Steinberg. Nadto brali udział delegaci z Katowic oraz przedstawiciele cechów i sekcji branżowych.

Po odśpiewaniu przez chór pieśni religijnych, prezes Stowarzyszenia p. Scheinowitz powitał gości i zebranych członków.

Z kolei przemówił wiceprezes Goldfarb.

Mówca wspominał m. i. o walce młodzieży żydowskiej jaką jest zmuszona prowadzić na wyższych uczelniach, zaznaczając, że rzemieślnik żydowski stoi solidarnie po ich stronie i swojej pomocy nie odmówi.

Referent zakończył przemówienie wyrazami czci dla prof. Michałowicza i innych wybitnych uczonych polskich dla ich męstwa i odwagi, oraz apelem do obecnych na sali reprezentantów, a przede wszystkim do przedstawiciela Związku Inżynierów, ażeby pamiętali

o tym, że istnieją także i rzemieślnicy żydowscy, którzy chcą żyć i pracować i niczego więcej nie żądają tylko pracy i możliwość życia.

Następnie zabrał głos wiceprezes Gminy Żydowskiej dr. Schermant, który podniósł znaczenie Stowarzyszenia Ręk. Żyd. „Szomer Umonim“ i zasługi po-

szczególnych działaczy na niwie społecznej.

Przemawiali jeszcze pp. dr. Steinberg, radny Szyf, radny inż. Taubman, radca inż. Kukuk, prezes M. Fischer, a w imieniu cechów p. Panzer Jakub, po czym po odśpiewaniu psalmu przez chór, zakończono piękną uroczystość.

§ ODZNACZENIE ŻYDÓW W DNIU ŚWIĘTA NIEPODLEGŁOŚCI

Z okazji Święta Niepodległości, zostali odznaczeni m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta: prof. U. J. dr. Rafał Taubenschlag, Krzyżem kawalerskim: dyr. Artur Wohl za zasługi na polu pracy społecznej.

Złotym Krzyżem Zasługi za pracę społeczną: Dr. Aleksander Adler, bhp. Henryk Fränkel, Dr. Ludwik Schermant, dyr. Leopold Spira. Za zasługi na polu pracy zawodowej w przemyśle: Dr. inż. Arnold Ehrenpreis i Aleksander Ritterman.

OCHRONKA DLA BIEDNYCH DZIECI ŻYD. W KRAKOWIE

Istniejąca od roku 1917 Ochronka dla biednych dzieci żyd., świadcząca wielkie usługi biednej ludności, utrzymuje około 100 najbiedniejszych dzieci od 3—6 roku życia, dając im wychowanie, utrzymanie całodzienne i opiekę lekarską.

Zmarłe w międzyczasie pp. bł. p. Pelzowa i Zofia Zahlerowa zapisały na cele tej ochronki dwie realności, które wedle testamentu mają być sprzedane, a za uzyskaną cenę kupna, ma być zbudowana nowoczesna ochronka, na który to cel Wydział Stow. zakupił już od Zarządu miejskiego parcelę.

Na ostatnim posiedzeniu przyjęte zostało do wiadomości sprawozdanie przewodniczącego z działalności Wydziału i uchwalono przyspieszyć sprawę budowy Ochronki.

PAMIĘCI SZMULA ZBYTKOWERA

W dniu 3 ub. m. odbyła się w wielkiej synagodze na Pradze uroczystość żałobna z okazji 133 rocznicy zgonu Szmul Zbytkowera, praskiego, zasłużonego patrioty polskiego. Równocześnie minęła w dniu 3 ub. m. 143 rocznica rzezi Pragi.

SPROSTOWANIE

W komunikacie o uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci bhp. Dory Randowej, odbytej w Stowarzyszeniu „Eksternat“ dla biednej diatwy żydowskiej w Krakowie, w numerze 5 Gazety Gminnej, zakradła się pomyłka. Mianowicie, słowo wstępne wygłosił prof. Biberstein, a nie Silberstein jak mylnie podano.

MAGAZYN WYROBÓW ZŁOTYCH i SREBRNYCH

Wielki wybór zegarków Szwajcarskich:
„Schaffhausen“, „Omega“, „Doksa“:
Podarki ślubne, srebro stołowe i t. d.
Kupuje złoto, srebro, perły, brylanty

I. KLIPSTEIN

KRAKÓW, Stradom 16.

(dawniej Dietla 44)

Tel. 174-08. P.K.O. 408.317

UWAGA NA ADRES!

LUX Kraków, Mikołajska 5
Tel. 133-35

właśc. Teodor DEMBITZER
Urządzenia elektryczne
Materiały elektryczne
Przeróbki, dzwonki elektryczne

**ZAMAWIAJCIE
WSZELKIE DRUKI**

W DRUKARNI

JÓZEFA FISCHERA

**KRAKÓW
UL. GRODZKA 62**

TELEFON 104-12

WYKONANIE ŁADNE, SZYBKIE i TANIE

Pamiętaj o Twoich braciach w zimie! Poprzyj akcję węglową!

Konto P. K. O. Nr. 400.419.

KRONIKA

WALNE ZGROMADZENIE KRAK. ODDZIAŁU ZWIĄZKU ŻYDÓW UCZESTNIKÓW WALKI O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI

Onegdaj odbyło się pod przewodnictwem kap. Leopolda Spiry, doroczne Walne Zgromadzenie Oddziału Krak. Związku Żydów Uczestników Walki o Niepodległość Polski.

Po uczczeniu pamięci zmarłych członków, obszernie sprawozdanie z działalności Zarządu złożył prezes oddziału dr. Ludwik Freundlich, zaś kasowe skarbnik Adolf Hammerschmied, po czym nastąpiła żywa dyskusja generalna, przyjęto sprawozdanie komisji rewizyjnej oraz udzielono ustępującemu Zarządowi absolutorium.

Wybrano nowy Zarząd oddziału, do którego weszli: dr. Aleksander Adler jako prezes, dr. Edward Sternbach, dr. Ignacy Schenker i Władysław Molkner jako wiceprezesi, Adolf Hammerschmied jako skarbnik, dr. Leon Lanner jako sekretarz, oraz Zygmunt Blechsen, Natan Feniger, Samuel Grobler, Ignacy Helsinger, Adolf Horn, Stanisław Grieger, Salo Langer, dr. Natan Oberlaender, dr. Henryk Schanzer i Salomon Weintreb, jako członkowie, zaś dr. Józef Feliks, Józef Horowitz, Roman Sass, Bruno Spannauf i Natan Wasserlauf jako zastępcy. Do Komisji rewizyjnej wybrano: N. Goldsteina, J. Landaua i Samuela Schnitzera, a na zastępców: Jakóba Fasta i Szymona Heubuma.

Do Sądu Koleżeńskiego zostali wybrani: dr. Jerzy Kanarek, dr. Adolf Kleinberger, inż. Samuel Mehl, dr. Teodor Molkner, Menes Süsser, Roman Traub i Łazarz Weinstein.

Uchwalono następnie szereg rezolucji, a między innymi następujące:

WALNE ZGROMADZENIE przyłącza się do protestu całego Żydostwa polskiego przeciw zakusom wprowadzenia ghetta ławkowego na Wyższych Uczelniach, stwierdza uroczyście, że wraz z całym społeczeństwem żydowskim będzie bronić słusznych praw Żyda-akademika.

WALNE ZGROMADZENIE potępia z oburzeniem nieuczciwe metody pewnego odłamu młodzieży, który sam nie biorąc udziału w Świącie Niepodległości w dniu 11 listopada 1937 r., swoim niegodnym zachowaniem się usiłował zakłócić wielkość i powagę tegoż święta. Walne zgromadzenie wzywa wszystkich członków, aby we wszystkich świętach brali bezwzględnie udział dla zaimplementowania spójności i siły Związku.

WALNE ZGROMADZENIE wyraża ustępującemu Zarządowi na ręce prezesa ob. dr. Ludwika Freundlicha serdeczne podziękowanie za ofiarną pracę dla do-

bra Związku, przeprowadzoną w ogólnie znanych bardzo trudnych warunkach.

WALNE ZGROMADZENIE wyraża gorące i serdeczne podziękowanie ob. drowi Ignacemu Schenkero-wi, Adolfowi Hornowi, inż. Siódmakowi, inż. Hehlowi, drowi Teodorowi Molknerowi, Leonowi Raucherowi i Natanowi Wasserlaufowi za wydatną znakomitą rezultatem uwieczoną pracę nad uporządkowaniem emmentarza wojennego i zorganizowaniem uroczystości poświęcenia grobów i pomnika poległych żołnierzy Żydów.

Nadto WALNE ZGROMADZENIE dziękuje pp. inżynierom Alfredowi Düntuchowi, Ernestowi Freundlichowi, Edwardowi Kreislerowi, Samuelowi Mehlowi, Adolfowi Siódmakowi, dr. Józefowi Taubowi za wsparcie sekcji grobów wojennych, swymi radami, planami technicznymi i artystycznymi.

UTRZYMANIE DOTYCHCZASOWEGO SYSTEMU WYMIERZANIA SKŁADKI GMINNEJ

W sprawie sposobu wymierzania składki gminnej na rok 1938, Ministerstwo W. R. i O. P. wyjaśniło, że utrzymany zostaje dotychczasowy system do chwili ukończenia prac nad nowymi przepisami, które zmienią zupełnie podstawy wymiaru.

PRZED ZJAZDEM GMIN ŻYDOWSKICH W POLSCE

Dnia 28 listopada b. r. odbędzie się w Warszawie Zjazd przedstawicieli Gmin Żydowskich w Polsce.

Na porządku dziennym znajdują się następujące sprawy:

- 1) projekt Min. W. R. i O. P. uzgodniony z Min. Spraw Wewnętrznych w sprawie zmiany sposobów wymierzania składki gminnej;
- 2) następstwa gospodarcze ustawy o ograniczeniu uboju rytualnego za rok ubiegły oraz plan na przyszłość;
- 3) utworzenie Rady Religijnej względnie Związku Gmin;
- 4) prace kancelaryjne gmin i
- 5) wybór Komitetu Wykonawczego.

KOMITET RODZICIELSKI PRZY ŻYD. SZKOLE HANDLOWEJ W KRAKOWIE

Onegdaj odbyło się Walne Zebranie Kom. Rodz. na którym wybrano Zarząd w następującym składzie: Prezes: A. Roznerowa, wiceprezes: M. Landauowa, sekretarz: M. Barthowa, skarbnik: E. Spingarnowa, gospodyn: K. Aszkenase, członkinie wydziału: E. Tenzerowa, J. Salomon, S. Lieberman. Do Komisji rewizyjnej: S. Anker, S. Tennenbaum W. Rarez. Z Rady Pedagogicznej weszli do Komitetu Rodzicielskiego: prof. Immerglück, dr. Hofsteter i mgr. Horowitz, zaś Dyrektor S. Freyman, jako kierownik Zakładu,

KOMUNIKATY RABINATU KRAKOWSKIEGO

Rabinat krakowski podaje do wiadomości ludności żydowskiej, że jatki:

- 1) Bittermana, ul. Podbrzezie 2,
- 2) „Centrala Mięsa“, ul. Paderewskiego 4 (Kleparz),
- 3) Grossa Izraela, ul. św. Gertrudy 23,
- 4) Glücksmanna J., ul. Józefa 5 (dawniej Schönherz-.
- 5) Feig, Kalwaryjska 77,
- 6) Hirsch Benjamina, ul. Legionów 12 (Podgórze),
- 7) Kunz B., ul. Kalwaryjska 21,
- 8) oraz wszystkie jatki w „Rondlu“ na placu Nowym — nie posiadają koncesji na sprzedaż mięsa koszernego i mięso tam sprzedawane pochodzi z uboju mechanicznego.

Wobec tego Rabinat ostrzega ludność żydowską przed nabywaniem mięsa w tych jatkach jako koszerne.

* * *

Rabinat krakowski stwierdził, że niektórzy handlarze sprzedają — jako koszerne — drób bity, sprowadzany z poza Krakowa, a pochodzący z uboju nie-rytualnego. Ma to miejsce w szczególności na placu rybnym (ul. Izaaka).

Rabinat ostrzega zatem ludność żyd. przed kupowaniem takiego drobiu i zwraca uwagę, że koszer-

nym jest wyłącznie drób, zaopatrzony w plombę rabinatu krakowskiego. By zapobiec nadużyciom, należy przy kupnie drobiu plombę ze sobą zabierać, a nie zostawiać jej u handlarzy.

Podrób (flaczki, kruszka cielece, nogi i t. d.) sprzedawany za koszerne, uznany jest za koszerne tylko wtedy, gdy zaopatrzony jest pieczęcią wiernika rabinackiego, p. Salomona Reichera.

* * *

Rabinat krakowski zwraca uwagę ludności żydowskiej, że p. Józef Immerglück, zam. przy ul. Morsztynowskiej, nie posiada prawa do wykonywania rytualnej rzezi drobiu, gdyż został swego czasu przez rabinat zdyskwalifikowany tak, że drób przez niego zarzynany, jest trefny. (נבלה טריפה)

Ostrzega się przeto ludność żydowską przed od dawaniem wyżej wymienionemu drobiu do zarzynania.

Kalendarz świecenia świec

Data	Zamykanie sklepów	Zaświecenie świec	Czas modlitwy „Mincha“	Data	Sobota wiecz. czyli koniec soboty
26/XI	3.16	3.28	3.53	27/XI	4.48
28 XI	wieczór I świeczka chanuk.				
3/XII	3.10	3.22	3.47	27/XI	4.44
4/XII	sobota 1 dzień Rosz Chodesz „Tewet“ nów księżycy piątek 3/XII 46 m. na g. 1				
5/XII	2 dzień Rosz Chodesz „Tewet“ wieczór 8 świeczka chanukowa				
10/XII	3.08	3.20	3.45	11/XII	4.43
14/XII	Post				
17/XII	3.09	3.21	3.46	25/XII	4.44
24/XII	3.12	3.24	3.49	25/XII	4.48

Rabinat m. Krakowa

ZAKŁAD RYTOWNICZY
WYTWÓRNIĄ PIECZATEK
I ETYKIET TŁOCZONYCH RÓŻNOKOLOROWYCH
A.FISCHHAB
GRODZKA 46 KRAKÓW TEL. 432-56.

RYTUJE

w złocie, srebrze,
mosiądzu, stali itp.

WYKONUJE:

PIECZĄTKI KAUCZUKOWE,
do sygnowania
skrzyń i worków.

ETYKIETY TŁOCZONE

oraz

SZYLDY

emaljowane i metalowe.

DLA CHORYCH
NA CUKRZYCĘ - (DIABETYK)

poleca wszelkie artykuły
spożywcze oraz towary
kolonialne wina i wódki

B. FEINER
KRAKÓW, Starowiślna 8
Telefon Nr. 129-92

Wydawca: Gmina Wyznaniowa Żydowska w Krakowie.

Redaktor odpowiedzialny: Dr. Adolf Deiches.

Drukarnia Józefa Fischera, Kraków Grodzka 62.